

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
И
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЛУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

LX

Уређивачки одбор:

*др Јасна Влајић-Појовић, др Даринка Горџан-Премк, др Ирена Грицкаји,
др Милка Ивић, др Лили Лашкова, др Александар Лома,
др Софија Милорадовић, др Александар Младеновић, др Мирослав Николић,
др Асим Пецо, др Предраг Пићер, др Слободан Реметић, др Андреј Н. Собољев,
др Живојин Сџанојчић, др Срејко Танасић, др Зузана Тојолињска,
др Драго Ћујић, др Егон Фекејге, др Викџор Фридман*

Главни уредник:
МИЛКА ИВИЋ

БЕОГРАД
2004

Монументалан свеевропски подухват

Atlas Linguarum Europae, vol. I, fascicule 6, Cartes + Commentaires, Istituto Poligrafico e Zecca dello Stato, Libreria dello Stato, Roma 2002.

Зачет на међународном дијалектолошком конгресу у Марбургу 1965. а покренут пет година доцније под покровитељством UNESCO-а, пројекат „Атласа европских језика“ увелико је ушао у четврту деценију постојања, а још је далеко од свога краја. Он спада у оне монументалне подухвате, разгранате у простору и протегнуте у времену, које једна генерација научника предаје у наслеђе другој. У раду на овом пројекту учествовао је или учествује велики број лингвиста из свих делова нашег континента. На челу пројекта стоје Управни одбор и Издавачки одбор, а главно радно тело представља Редакциони комитет. Руководиоци пројекта били су Холанђанин Тон Вајнен (1970–1982) и Италијан Марио Алинеи (1982–1998), а тренутно је на тој дужности Немац Волфганг Фирек; од идуће године треба да је преузме Румун Николае Сараманду, чиме се секретаријат пројекта сели из Бамберга у Букурешт.

Атлас обухвата, посредством 2631 пункта, цео простор Европе од Ирске, Исланда и Пиринејског полуострва до Кавказа и Урала и укључује 22 разнородне језичке скупине, поред индоевропских језика — романских, германских, словенских, балтских, келтских, иранских (заступљених татским и осетским на Кавказу), грчког и албанског — већи број језика турске, угрофинске и кавкаске породице, усамљени баскијски а, преко малтешког, и један семитски језик — арапски.

У првих шест свезака обрађени су следећи појмови: (1) „река“, „море“, „језеро“, „локва“, „бара“, „сунце“, „ветар“, „снег“, „град (туча, grêle)“, „дуга“, „облак“, „магла“, „месец (lune)“, „скакавац“; (2) „ласица“, „грана“, „бреза“, „клека“, „топола“, „крушка“, „ледена

свећа“, „цвет“; (3) „храст“, „светлица“, „гром“, „грмљавина“, „калај“, „бакар“, „олово“; (4) „бубамара“, „краставац“, „планина“, „дуд“, „бор“; (5) „различак“, „лептир“, „пас“, „кукуруз“, „јечам“, „сунцокрет“, „Божји“, „пада киша“, „свитац“; (6) „загонетка“, „јагода“, „трњина“, „славуј“, „точак“, „ковач“, „недеља“, „понедељак“, „уторак“, „седмица (тједан, semaine)“, „поток“.

За наредне свеске предвиђа се следећи садржај: (7) „дрво“, „леска“, „хељда“, „купус“, „парадајз“, „чешаљ“, „врачара (вештица, sorcière)“, „деведесет“; (8) „човек“, „жена“, „породица“, „рођаци“, „отац“, „близаници“, „деда“, „баба“, „зет“, „снаха“; (9) „црни лук“, „бели лук“, „маслачак“, „боквица“, „пуноглавац“, „Бог“, „огледало“, „бунар“, „бик“, „колевка“, „лутка“, „свеска“, „папир“, „оловка“, „писмо“; (10) „јетра“, „лабрњак (vieille, врста рибе)“, „ован“, „ушкопљени ован“, „јарац“, „пастир“, „страшило“, „кромпир“, „чекић“, „клин“, „обућар“; (11) „пега (на лицу)“, „гроб“, „гробље“, „схватати“, „радник“, „гумно“, „врећи (жито)“, „гусан“, „бајка“, „плеше (il danse)“.

Свака свеска састоји се из два дела, збирке карата и књиге коментара уз њих на енглеском, француском или немачком језику. Карте су ономасиолошке и/ли мотивационе. Оне прве приказују распрострањеност појединих етимона, а друге — семантичких мотивација задњичких разним етимонима.

У шестој свесци првог тома, која је сада пред нама, налазимо ономасиолошке карте за „поток“ (Татјана Невскаја, енгл.), „трњину“ (Алберто Ноћентини, фр.), „точак“ и „ковача“ (Антониус Вајнен, нем.), а мотивационе за „загонетку“ (Сирка Саринен, енгл.), „седмицу“, „недељу“, „понедељак“ и „уторак“ (Хемфри Лојд Хемфриз, фр.), а Рита Каприни и Сирка Саринен представили су називе за „јагоду“ (фр.) одн. за „славуја“ (енгл.) обема картама, и ономасиолошком и мотивационом.

Необично широки а уједно веома подробни увиди које пружају карте ALE, по правилу продубљени исцрпним и свестраним коментарима, од велике су вредности за низ научних дисциплина, од лингвистичких пре свега за дијалектологију, геолингвистику и етимологију, а од хуманистичких наука за етнологију и културну историју. Утолико је више за жаљење, а и за чуђење, што овај „најевропскији“ пројекат у последње време не добија одговарајућу финансијску потпору европских институција. Ауторски и редакторски рад обавља се без материјалне надокнаде, а чланови редакционог комитета са мањим или већим успехом сами намичу средства за учешће на састанцима, који се одржавају сваке године у другој европској земљи, док трошкове публикавања сноси сам издавач, од пете свеске римски Poligrafico

(претходне свеске објавила је холандска кућа Van Gorcum). Због високе цене ове публикације тешко су приступачне, а услед недовољног публицитета и мало познате широком кругу својих потенцијалних ко-рисника.

У архив пројекта ушли су подаци и из свих делова бивше Југославије. Наш представник у уређивачком одбору, словенском одсеку, редакционом комитету и издавачком одбору ALE био је од почетка пројекта Павле Ивић. У зборнику *Atlas Linguarum Europae: perspectives nouvelles en géolinguistique*, Roma 1997, објавио је прилог „The South Slavic Languages“ (стр. 259–266). Исте године на Ивићев позив у Београду је гостовао тадашњи руководилац ALE Марио Алинеи и одржао у САНУ веома запажено предавање о овом пројекту. Ивић се прихватио да за девету свеску изради карту „папир“, али га је смрт у томе спречила (ту карту преузела је колегиница из Пољске Јадвига Вањакова). У наведеним функцијама при пројекту заменио га је доле-потписани, који је на себе узео израду карата за десету свеску „ован“ и „ушкопљени ован“ и поднео о њима прелиминарни извештај на годишњем састанку редакционог комитета у Бресту, 4–5. јуна о.г. На истом састанку млади колега из Холандије Верслот привукао је највећу пажњу својим приказом могућности дигитализације рада на картама ALE, која би овом пројекту могла дати значајан подстицај и отворити пред њим нове перспективе.

Београд

Александар Лома